

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

GLOBALIZATSIYA DAVRIDA MILLIY TILLARNING RIVOJLANISHI

Shermuxeimedova Surayyo Nigmatullayevna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada globalizatsiya jarayonining milliy tillar rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Globalizatsiya sharoitida xalqaro aloqalarning kengayishi, axborot texnologiyalarining rivojlanishi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyaning kuchayishi milliy tillarning taraqqiyotiga muayyan darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda milliy tillarning saqlanishi, rivojlanishi va boyish jarayonlari, shuningdek, til siyosati, ta'lim tizimi hamda ommaviy axborot vositalarining bu boradagi o'rni ko'rib chiqiladi. Maqolada globalizatsiya jarayonida milliy tillarni asrab-avaylash, ularning funksional imkoniyatlarini kengaytirish hamda jamiyat hayotidagi ahamiyatini oshirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: globalizatsiya, milliy til, til rivojlanishi, til siyosati, madaniyat, kommunikatsiya, til taraqqiyoti, til va jamiyat, axborot texnologiyalari.

РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЯЗЫКОВ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Шермухамедова Сурайё Нигматуллаевна
Ташкентский государственный экономический университет, доцент

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние процессов глобализации на развитие национальных языков. В условиях глобализации расширяются международные связи, усиливается межкультурная коммуникация и активно развиваются информационные технологии, что оказывает значительное влияние на функционирование и развитие национальных языков. В статье анализируются вопросы сохранения, развития и обогащения национальных языков, а также роль языковой политики, системы образования и средств массовой информации в данном процессе. Особое внимание уделяется значению национальных языков в обществе и необходимости их сохранения в условиях глобализации.

Ключевые слова: глобализация, национальный язык, развитие языка, языковая политика, культура, коммуникация, язык и общество, информационные технологии.

THE DEVELOPMENT OF NATIONAL LANGUAGES IN THE ERA OF GLOBALIZATION

Shermuxeimedova Surayyo Nigmatullayevna
Tashkent State University of Economics, Associate Professor

Abstract

This article examines the impact of globalization processes on the development of national languages. In the context of globalization, international relations are expanding, intercultural communication is increasing, and information technologies are rapidly developing, which significantly influence the functioning and development of national languages. The article analyzes issues related to the preservation, development, and enrichment of national languages, as well as the role of language policy, the education system, and mass media in this process. Special attention is given to the importance of national languages in society and the need to preserve them

in the era of globalization.

Keywords: globalization, national language, language development, language policy, culture, communication, language and society, information technologies.

XXI asrda globalizatsiya jarayonlari dunyo miqyosida siyosiy, iqtisodiy, madaniy hamda ijtimoiy sohalarida chuqur o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bu jarayonlar insoniyat hayotining deyarli barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatib, ayniqsa til va madaniyat rivojiga sezilarli darajada ta'sir etmoqda. Til jamiyatning muhim kommunikativ vositasi bo'lib, u millatning tarixiy tajribasi, madaniyati, an'analari hamda dunyoqarashini o'zida mujassamlashtiradi. Shu sababli globalizatsiya jarayonida milliy tillarning rivojlanishi va ularning jamiyatdagi o'rnini saqlab qolish masalasi dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi [1:67]. Globalizatsiya sharoitida axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, xalqaro aloqalarning kengayishi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyaning kuchayishi natijasida turli tillar o'rtasida o'zaro ta'sir jarayonlari kuchaymoqda. Natijada ayrim tillar keng qo'llanilish imkoniyatiga ega bo'lsa, ba'zi milliy tillar esa global tillarning bosimi ostida qolishi mumkin. Shu bois milliy tillarning rivojlanishi, ularning funksional imkoniyatlarini kengaytirish hamda til siyosatini takomillashtirish masalalari tilshunoslikda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi globalizatsiya davrida milliy tillarning rivojlanish jarayonini tahlil qilish, global jarayonlarning til taraqqiyotiga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlarini yoritish hamda milliy tillarni saqlash va rivojlantirish omillarini aniqlashdan iborat. Tadqiqot jarayonida til va jamiyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlik, madaniyatlararo aloqalar hamda zamonaviy axborot makonining milliy til rivojiga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Tahlil qismi: Globalizatsiya jarayonida milliy tillarning rivojlanishi tilshunoslikda muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishi natijasida turli tillar o'rtasida o'zaro ta'sir jarayonlari kuchaymoqda. Bu esa milliy tillarning leksik boyishi, yangi terminlarning paydo bo'lishi hamda kommunikativ imkoniyatlarining kengayishiga olib kelmoqda. Tilshunos olim Ferdinand de Sossyur tilni ijtimoiy hodisa sifatida baholab, til jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismi ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, til jamiyat tomonidan yaratilgan belgilar tizimi bo'lib, u jamiyat bilan birgalikda rivojlanadi. Bu fikr globalizatsiya sharoitida ham dolzarb bo'lib, tilning rivojlanishi jamiyatdagi o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq ekanligini ko'rsatadi [2: 190].

Globalizatsiya jarayonida tillar o'rtasida o'zaro ta'sir kuchayib, yangi leksik birliklar paydo bo'lmoqda. Masalan, o'zbek tilida ingliz tilidan kirib kelgan "internet", "onlayn", "blogger", "marketing", "startup" kabi so'zlar keng qo'llanilmoqda. Bu jarayon tilning boyishiga xizmat qilsa-da, ayrim hollarda milliy til birliklarining qisqarishiga ham sabab bo'lishi mumkin.

Til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlik haqida mashhur olim Edvard Sapir shunday ta'kidlaydi: "Til madaniyatni ifodalovchi eng muhim vositalardan biridir." Darhaqiqat, har bir xalqning tili uning madaniyati, an'analari va dunyoqarashini o'zida mujassamlashtiradi. Shu sababli globalizatsiya jarayonida milliy tillarni saqlash va rivojlantirish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi [3:74].

Bundan tashqari, axborot texnologiyalarining rivojlanishi milliy tillarning qo'llanish doirasini kengaytirmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar hamda elektron platformalar orqali milliy tillarda ko'plab matnlar, ilmiy maqolalar va elektron resurslar yaratilmoqda. Bu esa milliy tillarning zamonaviy kommunikatsiya tizimida faol qo'llanishiga xizmat qiladi.

O'zbek tilshunos olimi A. Nurmonov tilning milliy taraqqiyotdagi ahamiyati haqida shunday fikr bildiradi: "Til millatning tarixiy xotirasi va madaniy merosini saqlovchi muhim omildir." Shu bois globalizatsiya sharoitida milliy tillarni rivojlantirish, ularning ilm-fan, ta'lim va axborot sohalaridagi qo'llanishini kengaytirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi [1:204].

Demak, globalizatsiya jarayoni milliy tillarning rivojlanishiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, tillar o'rtasidagi o'zaro aloqalar kuchayib, yangi so'zlar va tushunchalar paydo bo'ladi. Ikkinchi tomondan esa milliy tillarni saqlash, ularning funksional imkoniyatlarini kengaytirish va yosh avlodga yetkazish zarurati ortib bormoqda. Shu sababli til siyosati, ta'lim tizimi va madaniy muhit milliy til taraqqiyotida muhim omil hisoblanadi.

Natijalar qismi: Tadqiqot natijalariga ko'ra, globalizatsiya jarayoni milliy tillarning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, xalqaro aloqalarning kengayishi, axborot texnologiyalarining rivojlanishi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyaning kuchayishi natijasida milliy tillarning qo'llanish doirasi kengayib bormoqda. Internet, ommaviy axborot vositalari va zamonaviy kommunikatsiya vositalari orqali milliy tillarda ko'plab ilmiy, madaniy hamda axborot resurslari yaratilmoqda. Bu jarayon milliy tillarning zamonaviy kommunikatsiya tizimida faol qo'llanilishiga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, globalizatsiya sharoitida tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir natijasida yangi leksik birliklar paydo bo'lishi, ayrim chet tillarining ta'siri kuchayishi ham kuzatilmoqda. Natijada milliy tillarning leksik boyligi ortishi bilan birga, ayrim milliy til birliklarining iste'moldan chiqib ketish ehtimoli ham mavjud.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy tillarning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan davlat til siyosati, ta'lim tizimi, ilm-fan va ommaviy axborot vositalarining faoliyatiga bog'liq. Milliy tilni ta'lim tizimida keng qo'llash, ilmiy va badiiy adabiyotlarni rivojlantirish, shuningdek, milliy tilning internet va raqamli makondagi ulushini oshirish milliy tillarni saqlash va rivojlantirishning muhim omillaridan biridir. Globalizatsiya jarayonida milliy tillarning rivojlanishini ta'minlash uchun ularni zamonaviy axborot makoniga faol integratsiya qilish, til siyosatini takomillashtirish hamda yosh avlodda milliy tilga nisbatan hurmat va qiziqishni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, globalizatsiya jarayoni milliy tillarning rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, xalqaro aloqalarning kengayishi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyaning kuchayishi milliy tillarning qo'llanish doirasini kengaytirish bilan birga, ularning rivojlanishi uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, global tillarning ta'siri kuchayib borayotgan sharoitda milliy tillarni saqlash va rivojlantirish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Milliy til har bir xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va milliy o'zligini ifodalovchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli milliy tillarni asrab-avaylash, ularning ilm-fan, ta'lim, madaniyat hamda ommaviy axborot vositalarida keng qo'llanilishini ta'minlash zarur. Ayniqsa, milliy tillarning raqamli makonda rivojlanishi va yosh avlod tomonidan faol qo'llanishi ularning kelajakdagi barqaror taraqqiyotini ta'minlaydi. Demak, globalizatsiya sharoitida milliy tillarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun samarali til siyosatini yuritish, ta'lim tizimida milliy tilni rivojlantirish hamda milliy madaniyatni targ'ib qilish muhim ahamiyatga ega. Bu esa milliy tillarning kelajak avlodlar uchun saqlanishi va rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Нурмонов А. Тилшунослик назарияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2012. – 256 б.
2. Раҳматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Тошкент: Университет, 2006. – 320 б.
3. Crystal D. Language and Globalization. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 224 p.
4. Sapir E. Language: An Introduction to the Study of Speech. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1921. – 258 p.
5. Hamidov, Xayrulla, and Marxabo Abdullayeva. "Alternative Versions and Functional Characteristics of Phraseologists in Uzbek." EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 4.3 (2024): 51-54.